

ZINOVIEV I KAMENEV ¹

Lev Trotski

31 de desembre de 1936

---

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de:
<http://www.ceip.org.ar/escritos/Libro5/ContextHelp.htm> i contrastada amb “Zinoviez et Kamenev.”,
en *Oeuvres*, tom 12, Institut Léon Trotsky – EDI, París, 1982, pp. 37-45.

L'any que acaba passarà a la història com l'any de Caín.

Les advertències de Zinoviev i Kamenev sobre els plans i designis secrets de Stalin, permeten de preguntar-se si intencions semblants contra Stalin no passaren pels seus caps quan ja no comptaven amb altres mitjans de lluita. Els dos efectuaren uns quants viratges i violaren uns quants principis en el darrer període de les seues vides. Essent així, ¿per què no donem crèdit a la possibilitat que, desesperats per les conseqüències de les seues capitulacions, en determinat moment es giraren vers el terrorisme?

Tot seguit haurien, darrera capitulació, acceptat la proposta de la GPU d'enredar-me en els seus malfadats designis en bé dels seus propis interessos i dels del règim amb què tractaven de fer les paus una vegada més. Alguns amics meus han plantejat aquesta hipòtesi. L'he sospesat des de tots els angles, sense el menor prejuí ni consideració d'índole personal. I la conclusió invariable és que la hipòtesi no té tot fonament.

Zinoviev i Kamenev són dos tipus profundament diferents. Zinoviev és agitador; Kamenev, propagandista. Zinoviev s'orientava basat en un subtil instint polític. Kamenev preferia raonar i analitzar. Zinoviev estava sempre disposat a escapar-se per una tangent. Kamenev, per contra, era excessivament cautelós. Zinoviev no tenia un altre interès que la política. Kamenev era un sibarita i un amant de les arts. Zinoviev era venjatiu. Kamenev era un bonàs. No conec com foren les seues relacions a l'exili. S'uniren per primera vegada en 1917, en l'oposició a la Revolució d'Octubre. En els primers anys posteriors a la victòria, l'actitud de Kamenev envers Zinoviev era lleument irònica. Posteriorment, s'uniren en contra meua i, després, en contra de Stalin. Durant els tretze darrers anys de les seues vides marxaren colze amb colze i els seus noms sempre aparegueren junts.

Tanmateix les seues diferències, i haver-se format junts en l'exili sota l'orientació de Lenin, estaven dotats gairebé de la mateixa capacitat intel·lectual

i de la mateixa força de voluntat. La capacitat analítica de Kamenev complementava l'instint de Zinoviev; junts, cercaven la solució comuna. El cautelós Kamenev solia deixar-se arrossegar per Zinoviev fins més enllà d'on volia arribar; a la llarga, tornaven junts per la mateixa línia de retirada. Les seues personalitats tenien la mateixa estatura i les seues diferències es complementaven. Ambdós estaven profundament, totalment i abnegada lliurats a la causa del socialisme. Aquesta és l'explicació del seu tràgic vincle.

No tinc cap motiu per a assumir responsabilitat política o moral sobre Zinoviev i Kamenev. Sempre foren els meus enverinats adversaris, excepte durant un breu període (1926-27). Personalment, no confiava molt en ells. Cert és que cadascun d'ells era intel·lectualment superior a Stalin. Però els mancava caràcter. Aquest és el tret que Lenin tingué en compte quan digué en el seu "testament" que "no és casual" que Zinoviev i Kamenev s'haguessen oposat a la insurrecció de la tardor de 1917. No pogueren suportar la pressió de l'opinió pública burgesa. Quan els profunds canvis socials començaren a cristal·litzar-se en la Unió Soviètica, combinats amb la formació de la burocràcia, "no és casual" que Zinoviev i Kamenev es deixaren arrossegar al bàndol del terrore (1922-26). La seua comprensió teòrica dels processos en curs era molt superior a la dels seus aliats, incloent-hi Stalin. Per això tractaren de trencar amb la burocràcia i passar a l'oposició. En el plenari del Comitè Central de juliol de 1926, Zinoviev declarà que "Trotski ha tingut raó en allò tocant la repressió de l'aparell burocràtic". En aqueixa època, Zinoviev reconegué que l'error que cometé en combatre'm fou "més perillós" que el seu error en 1917! La pressió dels privilegiats adquirí, no obstant, una potència irresistible. "No és casual" que Zinoviev i Kamenev capitularen a Stalin a finals de 1927 i arrossegaran amb si camarades més joves i de base. A partir d'aleshores, es dedicaren amb to zel a denunciar l'Oposició. Però en 1930-32, quan tot el país resultà convulsat per les horroroses conseqüències de la col·lectivització forçada i desenfrenada, Zinoviev i Kamenev, com altres capituladors, aixecaren espantats el cap per a discutir en veu baixa els perills de la nova política del govern. Els descobriren llegint un document de l'Oposició de Dreta. Per aquest horrorós crim (no es presentaren altres càrrecs!) foren expulsats del partit i, a sobre, exiliats. En 1933 Zinoviev i Kamenev no sols tornaren a retractar-se sinó que es prostraren davant de Stalin. Cap calúmnia els resultava massa vil per a llençar-la contra l'Oposició, i especialment contra la meua persona. Aqueix desarmament els deixà impotents davant de la burocràcia, que a partir d'aleshores pogué exigir-los qualsevol confessió. El seu destí ulterior fou el resultat d'aquestes capitulacions i successives humiliacions.

Certament mancaren de caràcter. No obstant, no s'han d'interpretar aquestes paraules de manera simplista. La resistència dels materials es mesura en termes de les forces que actuen sobre ells per a destruir-los. Al començament del procés escoltí dir a més d'un petitburgès complaent: "És impossible comprendre

Zinoviev!... Quina manca de caràcter!” I la meua resposta era: “Potser vostè ha experimentat la mateixa pressió a què el sotmeten des de fa anys?” En els cercles intel·lectuals se sol fer la comparació (força il·lògica) entre el comportament de Zinoviev i Kamenev i el de Danton, Robespierre i d’altres. Aquests últims eren tribuns revolucionaris que vingueren directament del camp de batalla a enfrontar l’espasa de la justícia, en moments en què el seu poder intel·lectual estava en el seu apogeu, els seus nervis intactes i que (al mateix temps) no tenien la menor possibilitat de sobreviure al seu parer. Més il·lògica inclús és la comparació amb la conducta de Dimitrov en el judici de Leipzig, És cert que, enfront de Torgler, Dimitrov es destacà per la seua fermesa i valentia. Però els revolucionaris en diversos països, sobretot en la Rússia tsarista, han mostrat la mateixa fermesa sota condicions incomparablement més difícils. Dimitrov enfrontava el més pervers dels enemics de classe. No hi havia, ni podia haver-hi, proves en contra seua. L’aparell estatal dels nazis estava en formació i no estava adaptat als requeriments dels fraus totalitaris. Dimitrov tenia el suport dels gegantins aparells de l’estat soviètic i de la Comintern. Dels quatre racons de la terra li arribà la solidaritat de les masses populars. Els seus amics presenciaren el procés. Per a ser un “heroi” bastava la valentia normal d’un ésser humà. ¿Quina semblança amb la situació de Zinoviev i Kamenev davant de la GPU i el tribunal? Des de fa deu anys estaven enredats en un núvol de calúmnies pagades. Durant deu anys estigueren suspesos entre la vida i la mort, primer en sentit polític, després en sentit moral i, per fi, en sentit físic. ¿Existeixen en la història altres exemples de treball tan sistemàtic, refinat i diabòlic destinat a trencar la columna vertebral, els nervis i l’esperit? Tant Zinoviev com Kamenev posseïen un caràcter més que suficient per a les èpoques tranquil·les. Però les tremendes convulsions socials i polítiques de la nostra època exigien una fermesa excepcional a aquests homes la capacitat dels quals els havia col·locat al capdavant de la revolució. La disparitat entre la seua capacitat i la seua voluntat ha tingut conseqüències tràgiques.

La història de les meues relacions amb Zinoviev i Kamenev pot descobrir-se amb facilitat en els documents, articles i llibres. Basta el *Biulleten Oppozitsii* (1929-36) per a veure l’abisme que ens separà contundentment des del dia de la seua capitulació. Entre nosaltres i ells no hi hagué vincles, relacions, correspondència, ni intents d’establir-los: no els hi hagué, ni pogué haver-los. En les meues lletres i articles aconsellí constantment els militants de l’Oposició, en bé de la seua supervivència política i moral, que trencaren implacablement amb els capituladors. Per consegüent, tot el que jo puga dir sobre les posicions i plans de Zinoviev i Kamenev durant els vuit darrers anys de les seues vides no pot considerar-se un testimoni directe. Però tinc en el meu poder una sèrie de documents i fets fàcilment verificables; conec els participants, els seus caràcters, les seues relacions i tot el rerafons, i puc afirmar sense el menor temor

a equivocar-me que l'acusació de terrorisme és un menyspreable frau policíac que no conté una mica de veritat.

La sola lectura de les actes del procés li planteja al lector seriós l'enigma següent: quins són aquests insòlits acusats? ¿Són polítics vells i experimentats que lluiten en nom d'un programa determinat i són capaços de combinar els mitjans amb el fi, o bé són víctimes d'una inquisició i la seua conducta no està determinada per la seua pròpia raó i voluntat sinó pels interessos dels inquisidors? ¿Estem davant de persones normals la psicologia de les quals és coherent i es reflecteix en les seues paraules i accions, o davant de casos clínics que trien el camí menys racional i el sustenten amb arguments incongruents? Aquestes preguntes s'apliquen a Zinoviev i Kamenev més que a ningú. ¿Quins foren els motius (els poderosíssims motius) que els induïren a girar-se vers el terrorisme? En el primer judici (gener de 1935), Zinoviev i Kamenev negaren la seua participació en l'assassinat de Kirov, però en compensació acceptaren carregar amb la "responsabilitat moral" per les tendències terroristes, citant com a motiu el desig de "restaurar el capitalisme". Aquesta insòlita "confessió" política basta per a desemmascarar la mentida de la justícia stalinista. ¿Qui pot creure que Kamenev i Zinoviev foren tan fanàtics de la restauració del capitalisme que ells mateixos havien derrocat, que estaven disposats a sacrificar els seus caps i els caps d'altres per tal d'aconseguir-ho? La confessió dels acusats al gener de 1935 revelà la mà de Stalin en forma tan grollera, que afectà la sensibilitat dels "amics de la Unió Soviètica" menys exigents.

En el procés dels setze (agost de 1936) la "restauració del capitalisme" ha desaparegut de l'acusació. Ara el motiu és la "set de poder". L'acusació canvia una versió per una altra com si es tractés de distintes solucions d'un problema d'escacs, passant d'una solució a una altra en silenci i sense comentaris. Els acusats repeteixen a l'uníson amb el procurador fiscal que no tenien programa: simplement els atrapà l'irresistible desig d'apropiar-se de la conducció de l'estat a qualsevol preu. Però ens agradaria preguntar: de quina manera l'assassinat dels "líders" deixaria el poder en mans de persones que, per mitjà d'una sèrie de retractacions, havien perdut tota confiança en si mateixos, s'havien degradat, aixafat i privat de tota possibilitat d'exercir un paper polític important?

Si els fins de Zinoviev i Kamenev són increïbles, els mitjans que han emprat són encara més irracionals. En els seus testimonis, Kamenev insisteix en el fet que l'Oposició s'havia aïllat de les masses, havia rebutjat els seus principis i no tenia la menor esperança de guanyar influència en el futur; precisament *per aquesta raó* l'Oposició s'endinsà en el camí del terror. No és difícil comprendre que aquesta caracterització resulta summament avantatjosa per a Stalin: és evident que açò obeeix a una ordre seua. Però si els testimonis de Kamenev serveixen per a desacreditar l'Oposició, no serveixen en absolut per a justificar el terrorisme. Precisament, quan sota condicions d'aïllament polític la fracció revolucionària s'endinsa en el camí del terror, marxa ràpidament a la seua

destrucció. Els russos ho sabem molt bé gràcies a l'exemple de *Narodnaia Volia* (1879-83) i dels socialrevolucionaris en el període de reacció (1907-09). Zinoviev i Kamenev s'educaren amb aquestes lliçons i les comentaren en innumerables ocasions a la premsa partidària. ¿Potser aquests bolxevics de la Vella Guàrdia oblidaren i repudiaren l'abecé del moviment revolucionari rus simplement perquè volien el poder? Heus aquí el que és vertaderament impossible d'admetre.

No obstant, suposem per un instant que Zinoviev i Kamenev pensaren arribar al poder renegant públicament del seu passat, al mateix temps que es llençaven a una campanya terrorista anònima (la qual cosa equival a titllar-los de psicòpates!). En aqueix cas, ¿quins motius impulsaven els que portaven a terme les accions terroristes i pagaven amb les seues vides per les idees d'altres? Es pot creure en un assassí a sou que actua una vegada que se li ha garantit la immunitat. Però ¿terroristes sense ideals, sense una profunda fe en la seua causa, que s'ofereixen al sacrifici? És inconcebible. En el judici dels setze l'assassinat de Kirov apareix com un petit aspecte d'un grandíols pla el fi del qual és l'extermini de tota la capa dirigent. Açò és terror sistemàtic a gran escala. Els assassinats requereixen desenes, si no centenars, de combatents fanàtics, endurits i abnegats. Aquests elements no cauen del cel. Cal escollir-los, entrenar-los, organitzar-los. Cal inculcar-los la convicció que l'única salvació està en el terror. A més de terroristes actius, es necessiten reserves. Aquestes només poden formar-se si existeix entre la generació jove un gran sector que simpatitza amb el terrorisme. Aquest corrent de simpatia només es pot crear per mitjà de la propaganda intensa, més intensa i apassionada com que la tradició del marxisme rus és contrària al terrorisme. Seria necessari trencar aqueixa tradició i oposar-li una nova doctrina. Si Zinoviev i Kamenev no podien repudiar tot el seu passat antiterrorista sense dir ni una paraula, menys haurien pogut encaminar els seus partidari cap aqueix Gòlgota sense discussions crítiques, polèmiques, conflictes, cismes ni... denúncies a les autoritats. D'altra banda, un rearmament ideològic de semblant envergadura, amb centenars i milers de revolucionaris, hauria de deixar innumerables rastres materials (documents, lletres, etc.) On estan? On està la propaganda? On està la literatura terrorista? On estan els ecos de les lluites internes i de les polèmiques? Les actes del procés no en diuen res.

Per a Vishinski, com per a Stalin, els acusats no existeixen com a personalitats humanes. Es perd de vista la seua psicologia política. Quan un dels acusats digué que els seus "sentiments" no li permetien disparar contra Stalin, Vishinski respongué que hi ha obstacles físics: "Aquestes... són les vertaderes raons, les raons objectives, la resta és psicologia." "Psicologia!" Quin menyspreu sobirà! Els acusats no tenen psicologia, millor dit, no s'atreveixen a tenir-la. Les acusacions no són producte de motivacions humanes normals. La psicologia de la camarilla dominant, a través del mecanisme de la inquisició, subordina la

psicologia dels acusats als seus propis fins. El procés sembla un tràgic teatre de titelles. Es manipula els acusats amb fils, millor dit, amb sogues lligades als seus colls. No hi ha cabuda per a la “psicologia”. No obstant, l’acció terrorista és inconcebible sense la psicologia terrorista!

Acceptem per un instant que els càrrecs, malgrat ser tan absurds, són verídics. La “set de poder” converteix els dirigents capituladors en terroristes. Al mateix temps, centenars de persones, arrossegades per la “set de poder” de Zinoviev i Kamenev, arriquen de bon grat els seus caps... en aliança amb Hitler! L’obra criminal, invisible per a l’ull incaut, assoleix proporcions monstruoses: s’organitza l’assassinat dels “líders”, el sabotatge universal, l’espionatge. No durant un dia o un mes, sinó durant quasi cinc anys! Darrere de la màscara de la lleialtat al partit!. És impossible imaginar una banda de criminals més cíncics, freds i feroços. Llavors, què succeeix? Un bon dia, a finals de juliol de 1936, els monstres reneguen del seu passat i de si mateixos i confessen els seus crims, patèticament, un rere l’altre. Cap d’ells defensa les seues idees, mètodes, objectius. Competeixen per a veure qui denúncia més i millor els altres i a si mateix. El fiscal no té proves, només les confessions dels acusats. Els terroristes, sabotejadors i feixistes d’ahir es prostren davant de Stalin per a jurar-li el seu ardent amor. Què diables són aquests insòlits acusats: criminals?, psicòpates?, ambdues coses alhora? No: són la clientela de Vishinski i Iagoda. Aquest és l’aspecte que presenta la gent en sortir dels laboratoris de la GPU. Hi ha tanta veritat en les confessions d’activitat criminal de Zinoviev i Kamenev com en els seus juraments d’amor a Stalin. Víctimes d’un sistema totalitari que només mereix el nostre repudi!

---

¹ Pàgines de diari.